

Takstretningslinjer for bompengeprosjekt på offentlig veg

A Innledning

1. Formål

Formålet med takstretningslinjene er å fastsette rammene for takst- og rabattstrukturen for motoriserte kjøretøy ved bompengeneinnkreving på offentlig veg, jf. veglova § 27.

2. Myndighet

Samferdselsdepartementet har fra 1.3.1991 delegert takstmyndighet etter veglova § 27 til Statens vegvesen Vegdirektoratet¹.

Takstmyndigheten har myndighet til å fatte takstvedtak etter takstretningslinjene. Bompengeselskapene har myndighet til å fatte vedtak om fritak i samsvar med gjeldende takstvedtak^{2 3}.

I strekningsvise bompengeprojekt som er vedtatt av Stortinget er det forbeholdt bompengeselskap, garantister og takstmyndighet å beslutte endring i takstene⁴.

Takstretningslinjene gjelder fra den dato de er fastsatt. Det henvises til Veileder for bompengeprojekt for tolkning og praksis av takstretningslinjene.

3. Begrepsavklaring

Bomring er bomstasjoner plassert rundt et byområde på en slik måte at det ikke er mulig å passere gjennom ringen uten å betale. Bomringer kan også bestå av flere ringer, og ringene kan ha ulike takster.

Bomsnitt er et begrep som benyttes for det sted man passerer som utløser krav om betaling av bompenger. Bomsnittet kan omfatte en eller flere bomstasjoner.

Brikke: Elektronisk brikke identifiserer kjøretøy som har brukeravtale fra AutoPASS-utsteder.

Brukeravtale: Avtale mellom AutoPASS-utsteder og bruker som gjelder bruk av brikke for betaling av bompenger.

Gjennomsnittstakst: Gjennomsnittlig inntekt per passering når det tas hensyn til effekten av rabatter, fritak og fordeling av kjøretøy på takstgruppe 1 og takstgruppe 2. Gjennomsnittstaksten legges til grunn ved beregning av grunntakster.

Grunntakster: Den taksten som gjelder per takstgruppe, eventuelt takstklasse (ved miljødifferensiering), før eventuelle rabatter og fritak.

Bomstasjon: Et punkt på offentlig veg som ved passering utløser krav om betaling av bompenger. Ferje som inngår i det offentlige vegsystemet, kan benyttes som innkrevingspunkt.

Nullutslippskjøretøy: Elbiler og hydrogenbiler⁵.

Nytteprinsippet: Den som betaler bompenger skal ha nytte av bompengeprojektet, og den som har nytte av projektet, skal betale bompenger.

Enkeltprosjekter (strekningssvise prosjekter): Et bompengennekrevingsprosjekt som kun skal finansiere ett strekningsvis utbyggingsprosjekt.

B Innkreving

4. Innkrevningssystem

Det benyttes automatiske bomstasjoner for innkreving av bompenger på det offentlige vegnettet i Norge. Ved passering av bomstasjon registreres kjøretøy ved bruk av brikke og bilde. Gyldig avtale og bruk av brikke er obligatorisk på hele det norske offentlige vegnettet for de fleste norske og utenlandske kjøretøy med tillatt totalvekt over 3500 kg⁶.

Ved innkreving av bompenger på ferjer betales bompengene som et tillegg til eventuell ordinær ferjebillett.

5. Betalingsplikt

Betalingsplikt følger av Forskrift 27. januar 2023 nr. 105 om betaling av bompenger på offentlig veg (betalingsforskriften). Hvem som har ansvaret for å betale bompenger følger av forskriftens § 4⁷.

C Takststruktur

6. Takstgrupper

Følgende takstgrupper gjelder i norske bompengeanlegg⁸:

- Takstgruppe 1: Kjøretøy med tillatt totalvekt til og med 3500 kg.
- Takstgruppe 2: Kjøretøy med tillatt totalvekt fra og med 3501 kg.

7. Miljødifferensierte takster – takstklasser

I byområder kan bompengetakstene fastsettes på bakgrunn av kjøretøyets miljøklasse⁹. Følgende takstklasser legges til grunn for takstdifferensiering innenfor takstgruppene:

Takstgruppe 1

- Andre drivstofftyper (bensin, gass, etanol, etc.)
- Diesel
- Ladbar hybrid
- Nullutslipp

Takstgruppe 2

- Euroklasse (Euro VI og Pre-Euro VI)
- Gass
- Ladbar hybrid
- Nullutslipp

Gass: Takstklasse gass gjelder alle gassdrevne kjøretøy i takstgruppe 2, med unntak av kjøretøy som er registrert med kode 6 (hydrogen) i Autosys¹⁰.

Nullutslipp: Det er åpnet for at lokale myndigheter kan differensiere takstene innenfor takstklassen nullutslippskjøretøy. Takstklassen nullutslipp kan deles i underklasser. Bruk av takstklasser og eventuelle underklasser tilpasses det enkelte bompengeprojektet. Kjøretøyene som gis takst etter en underklasse må kunne identifiseres i Autosys¹¹.

Nullutslippskjøretøy skal ikke betale mer enn 70 prosent av takstklasse bensin/Euro VI for henholdsvis takstgruppe 1 og 2¹².

I bypakker med miljødifferensierte takster er det ikke krav om elektronisk brikke og gyldig avtale for å bli klassifisert som nullutslippskjøretøy.

Kjøretøy uten dokumentert drivstofftype, motoregenskaper eller egenskaper gitt for en underklasse blir belastet høyeste takst innen den takstgruppen kjøretøyet tilhører¹³.

8. Tidsdifferensierte takster

Ved innkreving i bomring kan det fastsettes ulike takster for ulike tider på døgnet for å ta hensyn til behov for trafikkregulerende tiltak¹⁴. Dette gjelder for takstfastsettelse både etter punkt 6 Takstgrupper og punkt 7 Miljødifferensierte takster - takstklasser **Miljødifferensierte takster - takstklasser**.

9. Timesregel

Timesregelen gjelder for bomringer og innebærer at det belastes kun for én passering per kjøretøy innenfor en periode på inntil én time, der tidsrommet starter ved første registrerte passering. Timesregelen kan gjelde for både takstgruppe 1 og 2. I særskilte tilfeller kan andre tidsbegrensede perioder enn en time legges til grunn¹⁵.

I enkeltprosjekter kan det i særskilte tilfeller innføres timesregel der utformingen av et bomsnitt gjør dette nødvendig for å unngå utilsiktede effekter for bilistene. Dette gjelder kun der kompliserte bomsnitt undergraver nytteprinsippet.

Bruk av timesregel er uavhengig av om kjøretøyet har gyldig brukeravtale og brikke dersom passeringer er innen 60 minutter i en bomring, eller innen 30 minutter i særskilte bomsnitt i strekningsvise prosjekt¹⁶.

Timesregel kan ikke benyttes på tvers av ulike bompengeprojekt.

10. Bompenginnkreving på ferje

Ved innkreving av bompenger på ferjer betales bompengene som et tillegg til eventuell ordinær ferjebillett.

Hovedregelen for takst- og rabattstrukturen ved bompenginnkreving på ferje er at denne så langt det lar seg gjøre følger punkt 6 Takstgrupper til punkt 11 Rabattordninger.

D Rabatter og fritak

11. Rabattordninger

Alle rabatter betinger gyldig brukeravtale og brikke med en AutoPASS-utsteder¹⁷.

Følgende rabatter gjelder kjøretøy knyttet til en AutoPASS-utsteder med gyldig brukeravtale og brikke:

Rabatt for tyngre personbiler: Kjøretøy med tillatt totalvekt over 3 500 kg registrert i kjøretøykategori M1 i Autosys, prises som takstgruppe 1.

Brikkerabatt: Det gis 20 prosent rabatt for kjøretøy i takstgruppe 1.

Nullutslippskjøretøy: Det gis 30-100 prosent rabatt i takstgruppe 1, hvor rabatten gis etter fratrukk av brikkerabatt¹⁸. Takstgruppe 2 gis 50-100% rabatt¹⁹.

Ellers kan følgende rabatter gjelde:

Elektrisk drevet varebil (N1): Det er åpnet for at lokale myndigheter kan gi fritak eller reduserte takster for elektrisk drevet varebil (N1) i takstklasse 1.

Gasskjøretøy (GA): Det er åpnet for at lokale myndigheter kan gi fritak eller reduserte takster for gasskjøretøy (GA) i takstklasse 2.

Passeringstak: Med passeringstak menes en ordning med et øvre tak for antall betalbare passeringer per kjøretøy som det skal betales for per kalendermåned²⁰. Kriterier for passeringstak:

- I enkeltprosjekter kan det innføres passeringstak for takstgruppe 1. I enkeltprosjekt skal taket ikke settes lavere enn 60 passeringer per kalendermåned. Passeringstaket kan i særskilte tilfeller settes lavere, men normalt ikke lavere enn 40 passeringer per kalendermåned.
- I bomringer kan det innføres et passeringstak som kan gjelde både kjøretøy i takstgruppe 1 og 2.

12. Fritak fra betaling av bompenger

Følgende kjøretøy kan gis fritak for betaling av bompenger over tidsbestemte perioder^{21 22}:

- Uniformerte og sivile utrykningskjøretøy.
- Kollektivtransportkjøretøy i rute (med unntak av enkelte ferjeavløsningsprosjekter)
- NATO-kjøretøy i øvelse²³.
- Kjøretøy eid av NATO-hovedkvarteret JWC på Jåttå. Fritaket kan gis for inntil 2 år av gangen.
- Diplomatkjøretøy i Oslopakke 3.
- Forflytningshemmede med parkeringsbevis, begrenset til bomringer.

Fritak kan gis etter søknad og betinger gyldig brukeravtale med en AutoPASS-utsteder om bruk av brikke. Kjøretøy som er godkjent som utrykningskjøretøy i Autosys er unntatt krav om søknad.

Innvilget fritak gjelder fra vedtaksdato og har ikke tilbakevirkende kraft.

Forflytningshemmede: Fritak for forflytningshemmede i bomringer forutsetter framlegg av parkeringsbevis og vedtak om innvilget parkeringstillatelse i henhold til forskrift om parkeringstillatelse for forflytningshemmede²⁴. Parkeringstillatelsen må ha gyldighet på minst 2 år. Vedtaket om parkeringstillatelse og brukeravtalen skal stå i samme navn. Fritaket kan ikke knyttes til kjøretøy i næringsvirksomhet. Hvert fritak skal kun knyttes til ett kjøretøy og én brukeravtale. Unntaket er når vedtak om parkeringstillatelse gjelder for personer under 18 år, hvor fritak kan knyttes til foresatte/verge og inntil to kjøretøy totalt.

Passeringer i forbindelse med godkjenning av AutoPASS-utsteder (brikkeutsteder): Det gis fritak for nødvendig testaktivitet etter utstederforskriften, jf. Forskrift 14. desember 2018 nr. 1917.

Motorsykler og mopeder: er i utgangspunktet ikke fritatt for bompengebetaling, men av praktiske årsaker er disse kjøretøyene per i dag fritatt bompengebetaling ved automatiske bomstasjoner på veg.

E Takstvedtak

13. Fastsetting av takster

Vegdirektoratet fatter takstvedtak etter søknad fra bompengeselskapet.

Takstvedtaket fattes med utgangspunkt i den gjennomsnittstaksten, det relative forholdet mellom takstgrupper og rabattstrukturen Stortinget har sluttet seg til ved behandling av bompengeproposisjonen.

Grunntaksten for takstgruppe 2 skal som hovedregel være to ganger takstgruppe 1 om ikke annet er bestemt i stortingsproposisjonen²⁵.

14. Prisjustering av takstene

Takstene skal som hovedregel følge prisutviklingen. Prisjustering av grunntakstene skal skje med utgangspunkt i gjennomsnittstaksten som lå til grunn for stortingsbehandlingen av bompengeprosjektet²⁶.

15. Endring av takstene utover prisjustering

Takstene kan justeres innenfor følgende rammer:

- a) Fastsatt gjennomsnittstakst opprettholdes som forutsatt.

- b) Under forutsetning av tilslutning fra Stortinget, kan gjennomsnittstaksten økes med inntil 20 prosent dersom den økonomiske situasjon for et bompengeneinnkrevingsprosjekt gjør det nødvendig som følge av sviktende trafikk, økt rentebelastning og/eller kostnadsøkning opp til fastsatt kostnadsramme.
- c) Om den økonomiske situasjon for et bompengeneinnkrevingsprosjekt er bedre enn forutsatt kan prisjustering av gjennomsnittstaksten unnlates eller reduseres.

Endringer av gjennomsnittstaksten krever tilslutning fra lånegarantister før Vegdirektoratet kan fatte nytt takstvedtak²⁷.

16. Kunngjøring av takster

Takstvedtak skal kunngjøres av bompengeselskapet senest fire uker før innkrevingsstart/gjennomføring.

17. Klagebehandling

Takstvedtak skal betraktes på linje med et enkeltvedtak i henhold til Forvaltningsloven § 2 b²⁸. Klagefristen er tre uker etter vedtaket er kunngjort. Klageinstans skal framgå av kunngjøringen.

Bompengeselskapenes behandling av fritakssøknader betraktes på linje med et enkeltvedtak i henhold til Forvaltningsloven § 2 b. Takstmyndigheten er klageinstans.

-
- 1 Brev av 05.02.91 fra Samferdselsdepartementet «Delegering av myndighet til å godkjenne takster, rabatter og unntaksordninger ved bompengeprosjekter fra Samferdselsdepartementet til Vegdirektoratet».
 - 2 Brev av 21.04.92 fra Samferdselsdepartementet «Om takstretningslinjer for bompengeprosjekter».
 - 3 Brev av 18.01.95 fra Samferdselsdepartementet om bl.a. delegering av myndighet til godkjenning av passeringstak.
 - 4 Prop. 1 S (2023–2024) Samferdselsdepartementet.
 - 5 Prop. 87 S (2017–2018) Nokre saker om luftfart, veg, særskilte transporttiltak, kyst og post og telekommunikasjoner.
 - 6 Forskrift om krav til bruk av elektronisk betalingsenhet i motorvogner over 3 500 kg. (FOR-2014-10-10-1276).
 - 7 Forskrift om betaling av bompenger (FOR-2023-01-27-105).
 - 8 Prop 1 S Tillegg 2 (2015 – 2016) For budsjettåret 2016 — Endring av Prop. 1 S (2015–2016) Statsbudsjettet 2016 under Samferdselsdepartementet mv., kap. 3.7.2.
 - 9 Lov om vegar (Vegloven) av 21. juni 1963 § 27 2.ledd.
 - 10 Brev av 5. juli 2022 Myndighet til å fatte takstvedtak knyttet til gassdrevne kjøretøy (GA) i takstklasse 2 (tunge kjøretøy) - delegering av fullmakt»
 - 11 Brev av 08.09.2023 fra Samferdselsdepartementet «Fritak/reduert bompengetakst for lette el-varebiler og tunge gasskjøretøy».
 - 12 Prop. 1 S (2022–2023) for Samferdselsdepartementet, Prop. 1 S Tillegg 1 (2022–2023) og Innst. 13 S (2022–2023) .
 - 13 Brev av 08.09.2023 fra Samferdselsdepartementet «Fritak/reduert bompengetakst for lette el-varebiler og tunge gasskjøretøy».
 - 14 Lov om vegar (Vegloven) av 21. juni 1963 § 27 2.ledd.
 - 15 Prop 1 S Tillegg 2 (2015 – 2016) For budsjettåret 2016 — Endring av Prop. 1 S (2015–2016) Statsbudsjettet 2016 under Samferdselsdepartementet mv., kap. 3.7.
 - 16 Brev av 12.05.2023 «Bompenger - Endring i takstretningslinjene».
 - 17 Prop. 1 S (2016–2017) Samferdselsdepartementet, s. 74.
 - 18 Brev av 25.01.2023 «Videre oppfølging av anmodningsvedtak om redusert bompengetakst for el-varebil og tunge gasskjøretøy».
 - 19 Prop. 87 S (2017–2018) Nokre saker om luftfart, veg, særskilte transporttiltak, kyst og post og telekommunikasjoner.
 - 20 Brev av 16.12.2011 fra Samferdselsdepartementet. «Retningslinjer for innføring av passeringstak i bompengeprosjekter.
 - 21 Brev av 05.02.1991 fra Samferdselsdepartementet. «Delegering av myndighet til å godkjenne takster, rabatter og unntaksordninger ved bompengeprosjekter fra Samferdselsdepartementet til Vegdirektoratet».
 - 22 Brev av 21.12.2018 fra Samferdselsdepartementet. «Endringer i takstretningslinjer – Fritaksordningen».
 - 23 Brev av 21.04.2023 fra Samferdselsdepartementet. «Fritak for betaling i bompenganlegg».
 - 24 Brev av 28.08.1992 fra Samferdselsdepartementet. «Fritak for funksjonshemmede for betaling av bompenger».
 - 25 Prop 1 S Tillegg 2 (2015 – 2016) For budsjettåret 2016 — Endring av Prop. 1 S (2015–2016) Statsbudsjettet 2016 under Samferdselsdepartementet mv., kap. 3.7.2.
 - 26 Prop. 1 S (2016–2017) Samferdselsdepartementet.
 - 27 Prop. 1 S (2016–2017) Samferdselsdepartementet.
 - 28 Lov om behandlingssåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) LOV-1967-02-10.